

VZDĚLÁVACÍ NABÍDKA PRO ZÁKLADNÍ, STŘEDNÍ, VYŠŠÍ ODBORNÉ A VYSOKÉ ŠKOLY VE STÁTNÍM OBLASTNÍM ARCHIVU V PRAZE

ÚVOD

Propojení stávajícího vzdělávání s paměťovými institucemi je součástí aktuálních trendů ve vzdělávání, užší spolupráci mezi školami a archivy již napomáhají i aktuální Rámcové vzdělávací programy pro základní školy a pro gymnázia. Zatímco však například muzea jsou v očích veřejnosti poněkud otevřenější vzdělávacím aktivitám (čím dál častěji nabízejí nejen prohlídky, ale i stálé vzdělávací programy vedené muzejními pedagogy), archivy bohužel zůstávají poněkud stranou zájmu škol.

Při promyšlení návrhu stálých vzdělávacích programů Státního oblastního archivu v Praze jsem vycházel z aktuálně platných kurikulárních dokumentů pro základní a gymnaziální vzdělávání (tzv. Rámcové vzdělávací programy, zkráceně RVP¹), kterými se školy mají ve své činnosti řídit a které přímo souvisí s činností archivu nebo s kompetencemi, jež může archiv žákům pomoci rozvíjet. Zároveň jsem zapracoval dosavadní zkušenost Mgr. Martina Sováka se vzdělávacími aktivitami ve Státním oblastním archivu v Praze, stejně jako zkušenosti mých kolegů dějepisářů s archivem a vlastní zkušenosti učitele i muzejního pedagoga. Inspirativními se ukázaly též zahraniční zdroje, protože mnoho archivů např. ve Velké Británii² nebo USA³ již stálou nabídku vzdělávacích aktivit má.

Výsledek lze shrnout do návrhů několika vzdělávacích nabídek, které můžete poměrně jednoduše ve Státním oblastním archivu využít a dále rozvíjet:

1. Manuál několika hotových stálých vzdělávacích programů pro všechny pobočky Státního oblastního archivu v Praze a to s ohledem na absenci pedagogických zkušeností pracovníků archivu.
2. Několik stálých online podkladů pro výuku, které může Státní oblastní archiv v Praze školám nabídnout a nejen je připravit na návštěvu archivu, ale naplnit tak zároveň svoji vzdělávací roli. Tímto krokem lze také více provázat archiv s RVP ZV i RVP G, protože lze materiály připravit ke konkrétním očekávaným výstupům a klíčovým kompetencím, nejen k těm, které jsou přímo spojené s archivy.

VÝCHODISKA PRO VYTVOŘENÍ A REALIZACI STÁLÝCH VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ V POBOČKÁCH STÁTNÍHO OBLASTNÍHO ARCHIVU V PRAZE

¹ Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia> a <http://www.nuv.cz/t/rvp-os>

² Např. Národní archiv Velké Británie a jeho nabídka pro pedagogy: <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/teachers/>

³ Např. Národní archiv Spojených států a jeho nabídka pro pedagogy: <https://www.archives.gov/education/student-visits>

Níže navrhované manuály pro realizaci vzdělávacích lekcí v archivu by měly sloužit zejména jako základní nástroj pro pracovníky archivu, kteří budou mít program na starosti. Zároveň se manuály mohou stát podkladem pro tvorbu dalších nových programů a vzdělávacích nabídek archivu.

Jednotlivé části programu nejsou v žádném případě považovány za dogmata a lze je samozřejmě měnit za jiné aktivity a to s ohledem na zkušenosti a invence pracovníka archivu, s ohledem na materiální podmínky archivu a samozřejmě na vzdělávací cíle příslušných skupin, které do archivu zamíří.

Nabídka stálých vzdělávacích programů archivu by měla vzhledem ke svému zaměření respektovat stávající rozdělení jednotlivých stupňů vzdělávání (a jejich očekávané výstupy vzdělávání vzhledem k paměťovým institucím), tedy:

1. první stupeň základní školy (1. - 5. třída),
2. druhý stupeň základní školy (6. – 9. třída),
3. gymnázia a střední školy,
4. vyšší odborné školy a vysoké školy (ty v manuálu neřeším, neboť jejich studenti tvoří tak širokou cílovou skupinu, že by vlastní manuál na vzdělávací program zasloužil každý obor VOŠ či VŠ pro to nyní není prostor).

Ať už je program nabízen pro jakoukoliv cílovou skupinu, je vhodné dbát základních pouček: v jednoduchosti je síla (příliš komplikované obsahy děti znavují, nerozumí jim a často pak vyrušují) a co si mohou děti sami (byť v třeba velmi omezené míře a simulované situaci) vyzkoušet, to je často i baví a zejména si to pravděpodobněji zapamatují.

Příprava pedagogů a žáků na vzdělávací program v archivu

Před samotnou návštěvou archivu je vhodné poskytnout pedagogům a jejich svěřencům základní informace nejen ve smyslu organizačních pokynů (jak se na program dostat, co mít s sebou, jak bude program veden), ale i základní průpravy o tom, co je vlastně čeká. Jakousi minimální verzi by v tomto mohly suplovat i podklady pro pedagogy do vlastních hodin vlastivědy a dějepisu, o nichž píše níže.

Přípravné podklady pro návštěvu archivu by pedagogové měli obdržet po objednání a potvrzení jejich programu v archivu s prosbou, aby právě s pomocí těchto podkladů žáky na návštěvu připravili. Vzhledem k různorodosti úrovně a iniciativy pedagogických sborů se jako neoptimálnější v tomto jeví univerzální cesta pracovního listu, jenž vyučující obdrží i s pokyny a jehož vyplnění povede žáky k získání alespoň základního pojmového aparátu před návštěvou archivu.

MANUÁLY VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PRO PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Žáci prvního stupně mohou archiv vyhledávat pravděpodobně v rámci výuky spojené s předmětem Vlastivěda (ten se učí obvykle v 4. – 5. třídě). Ten spadá v RVP do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, která mimo jiné vymezuje i tyto „cíle“ spjaté přímo s činnostmi archivu a korespondující dostatečně s jeho vlastními cíli:

- RVP ZV, vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, Lidé kolem nás: využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti; zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek
- RVP ZV, vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, Lidé a čas: rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik

Program je rozdělený do tří částí: Úvod – Prohlídka archivu a shrnující aktivita - Závěr

ÚVOD (10 MINUT)

Po přivítání žáků v archivu, představení se pracovníka archivu a odložení věcí přejde celá skupina k první aktivitě „Prohodí se ten, kdo...“

Prohodí se ten, kdo... - jednoduchá aktivita, kdy žáci stojí v kroužku a pracovník archivu zadává pokyn, začínající vždy slovy „prohodí se ten, kdo...“, která doplňuje o otázky návodné k popisu činnosti archivu např. „prohodí se ten, kdo...“ „...už někdy byl v archivu...si myslí, že tu najde staré listy...držel v ruce víc jak sto let starý papír...viděl fotku z druhé světové války...viděl středověkou mapu...“ atd. Po pár kolech pak pracovník archivu upřesní, co z toho všeho se archivu opravdu týká a možná to žáci i uvidí a co naopak bylo tak trochu mimo (je vhodné zapojit nějaké vtípky nebo věci, které se v archivu nesmějí dělat – např. svačit v badatelně).

PROHLÍDKA ARCHIVU A SHRNUJÍCÍ AKTIVITA (30 MINUT)

Pracovník archivu dle možností pracoviště provede žáky zásadními částmi archivu a podá žákům stručný výklad (jeho cílem je poskytnout žákům pouze základní informace, co se kde děje). V badatelně či jiném k tomu vyhrazeném prostoru pak žákům vysvětlí, jak bude fungovat shrnující aktivita **Poklady archivu**.

Poklady archivu – pracovník archivu nachystá žákům karton s kopiemi výběru několika nejvýznamnějších nebo vizuálně nejzajímavějších archiválií. V případě většího počtu žáků je může rozdělit na skupiny po třech až pěti a každé skupině dát zvláštní karton, každý žák by měl dostat rukavice. Úkolem žáků je prohlédnout si obsah kartonu a popsat, co za archiválie v něm je, čím mohou být opravdu zajímavé, jakou mají hodnotu pro dnešní společnost a co jí mohou říct o její historii apod. Otázky je potřeba žákům dávat návodně, ideálně napsané a přiložené ke kartonu, který zkoumají.

Zadání můžeme zpestřit tím, že žákům kopie archiválií rozstříháme na několik větších dílů (můžeme říct, že karton s „poklady“ je bohužel už opravdu sešlý) jako puzzle a oni je budou muset nejdříve poskládat.

ZÁVĚR (15 MINUT)

Když už jsou žáci obeznámeni obecně s fungováním archivu, mohou si nyní vyzkoušet svůj první jednoduchý výzkum. Ve dvojicích nebo ve skupinách si projdou závěrečnou aktivitu **Malý badatel**.

Malý badatel – pracovník archivu rozdá dvojicím či skupinám kopie jedné archiválie a pracovní list. Archiválie může být spjatá s regionem či historickou osobností z regionu, může jít o obrazovou archiválii, fotografii, mapu, ilustraci nebo titulky novin, nevhodné jsou dlouhé nebo pro děti nečitelné texty. V pracovním listu pak žáci najdou jednoduchý postup a maximálně pět otázek, na něž s pomocí archiválií mají nalézt odpověď. Vzhledem k tomu, že jde o děti z prvního stupně, neměly by otázky aspirovat na příliš hluboké souvislosti a vyvozování, ale spíše na to, co lze při troše pátrání najít přímo na archiválii – např. jak kdo slavný propadal z matematiky (→ vysvědčení), jak dlouho je od narození slavné osobnosti (→ rodný list), co stálo původně na všem známém regionálním místě (→ fotografie), jaký kriminální čin se stal v dané datum (→ noviny).

Po absolvování této závěrečné aktivity je vhodné dát žákům prostor pro dotazy a říct, co se jim líbilo a co by třeba chtěli jinak, aby měl pracovník archivu alespoň jednoduchou zpětnou vazbu a mohl pak na jejím základě program upravovat a zlepšovat.

POMŮCKY NA PROGRAM:

Rukavice pro žáky, sada kopií archiválií na aktivitu Poklady archivu, sada kopií archiválií na aktivitu Malý badatel

PROGRAM PRO PRVNÍ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY – PŘÍBĚH Z ARCHIVU

Program je rozdělený do tří částí: Úvod – Prohlídka archivu a shrnující aktivita - Závěr

ÚVOD (10 MINUT)

Po přivítání žáků v archivu, představení se pracovníka archivu a odložení věcí přejde celá skupina k první aktivitě „Archivní starter pack...“

Archivní starter pack – pracovník archivu před žáky vyndá několik předmětů např. obyčejnou tužku, digitální fotoaparát, obrázek rybenky, vzorek plísně, badatelské rukavice, karton, starou fotografii, hrneček od kávy, lupu, harddisk apod., prostě cokoliv, co je spojené s činností archivu (někdy zcela jasně, někde méně). Úkolem žáků je vymyslet společně ke každému předmětu jednu souvislost s činností archivu – zatímco u některých předmětů jim to půjde hned, u některých pravděpodobně budou potřebovat i nápovědu. Předměty a souvislosti by měly být samozřejmě reálné, ale i se stopou humoru či záhady, aby žáky navnadily.

PROHLÍDKA ARCHIVU A SHRNUJÍCÍ AKTIVITA (30 MINUT)

Pracovník archivu dle možností pracoviště provede žáky zásadními částmi archivu a podá žákům stručný výklad (jeho cílem je poskytnout žákům pouze základní informace, co se kde děje). V badatelně či jiném k tomu vyhrazeném prostoru pak žákům vysvětlí, jak bude fungovat shrnující aktivita **Příběh archiválie**.

Příběh archiválie – pracovník archivu žákům předloží kopii archiválie (ideálně archiválie ze sady spojenou s návaznou aktivitou **Malý badatel** v závěru programu) spojené s nějakou známou regionální osobností (např. vysvědčení, fotografii, novinový článek, rozsudek) a žáky požádá, aby ve trojicích až pěticích zkusili vymyslet a jednoduše zakreslit (např. i formou jednoduchého komiksu) na arch papíru, co všechno se s touto archiválií muselo stát, než se jim dostala do ruky v badatelně, tj. žáci vymýšlí příběh konkrétní archiválie od jejího vzniku po okamžik, kdy jí mají v archivu v ruce. Skupinky své závěry postupně předkládají pracovníkovi archivu, který na závěr řekne, která skupina byla nejbližší realitě a znovu shrne, jak to s archiváliemi je.

Protože jde o práci s hodně informacemi, je možné ji žákům usnadnit i předtištěním sady obsahující jednotlivé části příběhu konkrétní archiválie, úkolem žáků by pak bylo tuto sadu správně seřadit.

ZÁVĚR (15 MINUT)

Když už jsou žáci obeznámeni obecně s fungováním archivu, mohou si nyní vyzkoušet svůj první jednoduchý výzkum. Ve dvojicích nebo ve skupinách si projdou závěrečnou aktivitu **Malý badatel**.

Malý badatel – pracovník archivu rozdá (pokud využil v předchozí aktivitě kopii archiválie pro tuto aktivitu, tak rozdá jen otázky) dvojicím či skupinám kopie jedné archiválie a pracovní list. Archiválie může být spjatá s regionem či historickou osobností z regionu, může jít o obrazovou archiválii, fotografii, mapu, ilustraci nebo titulky novin, nevhodné jsou dlouhé nebo pro děti

nečitelné texty. V pracovním listu pak žáci najdou jednoduchý postup a maximálně pět otázek, na něž s pomocí archiválií mají nalézt odpověď. Vzhledem k tomu, že jde o děti z prvního stupně, neměly by otázky aspirovat na příliš hluboké souvislosti a vyvozování, ale spíše na to, co lze při troše pátrání najít přímo na archiválii – např. jak kdo slavný propadal z matematiky (→ vysvědčení), jak dlouho je od narození slavné osobnosti (→ rodný list), co stálo původně na všem známém regionálním místě (→ fotografie), jaký kriminální čin se stal v dané datum (→ noviny).

Po absolvování této závěrečné aktivity je vhodné dát žákům prostor pro dotazy a říct, co se jim líbilo a co by třeba chtěli jinak, aby měl pracovník archivu alespoň jednoduchou zpětnou vazbu a mohl pak na jejím základě program upravovat a zlepšovat.

POMŮCKY NA PROGRAM:

Rukavice pro žáky, sada kopií archiválie pro Příběh archiválie a případně lístků s popisem jednotlivých úseků příběhu, sada kopií archiválií na aktivitu Malý badatel

MANUÁL VZDĚLÁVACÍCH PROGRAMŮ PRO DRUHÝ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY, GYMNÁZIA A STŘEDNÍ ŠKOLY

Žáci druhého stupně základní školy, gymnázií a středních škol mohou archiv vyhledávat pravděpodobně v rámci výuky spojené s předmětem Dějepis, přirozeně se nabízí i Občanská výchova. Ty spadají v RVP do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, která mimo jiné vymezuje i tyto „cíle“ spjaté přímo s činností archivu a korespondující dostatečně s jeho vlastními cíli:

- RVP ZV, vzdělávací oblast Člověk a společnost, Člověk v dějinách: uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány
- RVP ZV, vzdělávací oblast Člověk a společnost, Člověk v dějinách: uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků
- RVP G, vzdělávací oblast Člověk a společnost, Úvod do studia historie: rozlišuje různé zdroje historických informací, způsob jejich získávání a úskalí jejich interpretace

PROGRAM PRO DRUHÝ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY, GYMNÁZIA A STŘEDNÍ ŠKOLY – CO JE ARCHIV?

Program je rozdělený do tří částí: Úvod – Prohlídka archivu a shrnující aktivita - Závěr

ÚVOD (10 MINUT)

Po přivítání žáků v archivu, představení se pracovníka archivu a odložení věcí přejde celá skupina k první aktivitě „Záhada na úvod...“

Záhada na úvod – žáky můžete hned na úvod zaujmout nějakou „záhadou“, např. fotografií z archivního fondu, zachycující nějakou kriminální činnost či její vyšetřování, rozsudek smrti, vysvědčení slavné osobnosti z regionu, zápis o hodně výjimečné události z kroniky, záhadný detail ze středověké iluminace apod., a na úvod položíte dvě otázky: „Co to podle vás je?“ a „Jak to souvisí s činností archivu?“ Otázky můžete samozřejmě rozvíjet podle stáří a zájmu dětí, např. „Jak se to sem do archivu vlastně dostalo?“

a rozvíjet tak zájem i prvotní souvislosti o činnosti archivu. Pro lepší práci s archiválií je vhodné jí mít buď ve více kopiích nebo na velkém formátu či promítat na plátno.

PROHLÍDKA ARCHIVU A SHRNUJÍCÍ AKTIVITA (30 MINUT)

Pracovník archivu dle možností pracoviště provede žáky zásadními částmi archivu a podá žákům stručný výklad (jeho cílem je poskytnout žákům pouze základní informace, co se kde děje). V badatelně či jiném k tomu vyhrazeném prostoru pak žákům vysvětlí, jak bude fungovat shrnující aktivita **Práce v archivu**.

Práce v archivu – pracovník archivu nachystá žákům karton s kopiemi výběru několika nejvýznamnějších nebo vizuálně nejzajímavějších archiválií. V případě většího počtu žáků je může rozdělit na skupiny po třech až pěti a každé skupině dát zvláštní karton, každý žák by měl dostat rukavice. Úkolem žáků je prohlédnout si obsah kartonu a s pomocí badatelských popsat, co za archiválie v něm je a jak se o ně v archivu pravděpodobně pečuje. V kartonu jsou kopie různorodých archiválií v různém stavu a také několik kopií stejné archiválie navíc. Badatelské otázky žáci navádějí k objevování např. toho, jaké druhy archiválií v kartonu jsou, jak by byly roztříděny ve skartačním řízení, které vyžadují zvláštní péči, do jakého fondu by mohly být zařazeny apod. Otázky je potřeba žákům dávat návodně, ideálně napsané a přiložené ke kartonu, který zkoumají.

ZÁVĚR (15 MINUT)

Když už jsou žáci obeznámeni obecně s fungováním archivu, mohou si nyní vyzkoušet svůj první jednoduchý výzkum. Ve dvojicích nebo ve skupinách si projdou závěrečnou aktivitu **Pravda nebo lež?**

Pravda nebo lež? – pracovník archivu rozdá dvojicím či skupinám kopie jedné archiválie, kopie fiktivního krátkého bulvárního článku o historické osobnosti (např., že pan XY, vzor politika první republiky, boursal třikrát podnapilý, propadal ze všech předmětů atd.) a pracovní list, s jehož pomocí mají žáci vyvrátit či potvrdit tvrzení, uvedená právě ve zmíněném článku. Archiválie v kartonu jsou spjatá právě s onou historickou osobností, může jít o obrazovou archiválii, fotografii, mapu, ilustraci nebo titulky novin, nevhodné jsou dlouhé nebo pro děti nečitelné texty. V pracovním listu pak žáci najdou jednoduchý postup pro práci s archiváliemi a fiktivním článkem (pokud chcete práci žákům usnadnit. Lze v něm kontroverzní tvrzení žákům zvýraznit, aby věděli, na co se pak soustředí). Tvrzení ve článku by měla být potvrditelná nebo naopak vyvrátitelná archiváliemi, které mají k dispozici v kartonu. Např. otázka školního prospěchu (→ vysvědčení), manželství (→ oddací list), kriminální delikty (→ vyšetřovací spis), majetkové otázky (→ doklady naoř. o zabavení majetku) apod.

Po absolvování této závěrečné aktivity je vhodné dát žákům prostor pro dotazy a říct, co se jim líbilo a co by třeba chtěli jinak, aby měl pracovník archivu alespoň jednoduchou zpětnou vazbu a mohl pak na jejím základě program upravovat a zlepšovat.

POMŮCKY NA PROGRAM:

Rukavice pro žáky, sada kopií archiválií na aktivitu Práce v archivu, sada kopií archiválií a fiktivní článek na aktivitu Pravda nebo lež

PROGRAM PRO DRUHÝ STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY, GYMNÁZIA A STŘEDNÍ ŠKOLY – CO NAJDU V ARCHIVU?

Program je rozdělený do tří částí: Úvod – Prohlídka archivu a shrnující aktivita - Závěr

ÚVOD (10 MINUT)

Po přivítání žáků v archivu, představení se pracovníka archivu a odložení věcí přejde celá skupina k první aktivitě „Škálování v prostoru...“

Škálování v prostoru – pracovník archivu určí, že u jedné stěny místnosti je ANO, u druhé strany místnosti je NE a vyzve žáky, aby si vyzkoušeli sami odpovídat (tím, že se postaví na ANO nebo NE) na několik otázek týkajících se archivu. Otázky by měly pracovat s určitým „wow efektem“ nebo vtipem, aby se navodila příjemná atmosféra, např. „Myslíte, že máme v archivu více jak 30 kilometrů archiválií?...Myslíte, že v archivu můžete najít informace o kriminálních živlech?...Můžete si v badatelně vytáhnout hambáče?...“

PROHLÍDKA ARCHIVU A SHRNUJÍCÍ AKTIVITA (30 MINUT)

Pracovník archivu dle možností pracoviště provede žáky zásadními částmi archivu a podá žákům stručný výklad (jeho cílem je poskytnout žákům pouze základní informace, co se kde děje). V badatelně či jiném k tomu vyhrazeném prostoru pak žákům vysvětlí, jak bude fungovat shrnující aktivita **Století v archivu**.

Století v archivu – podle obsahu fondů archivu lze připravit žákům kartony s kopiemi archiválií, které jsou vztaženy k jednomu konkrétnímu století nebo širšímu období (středověk, romantismus...). Úkolem žáků je pak v pracovních skupinách s pomocí návodných otázek přiložených ke kartonu (např. jaké archiválie se v kartonu nacházejí? Kdo je pravděpodobně jejich původcem? Jaké postavy či profese jsou na obrázcích nebo zmiňovány v textu – pozn.: pokud jsou využity texty, je potřeba, aby byly krátké a případně s přepisem do češtiny a čitelné latinky -? Jaké objekty jsou v archiváliích zachyceny?... Co se z obsahu kartonu můžeme dozvědět o dané době a co bychom rádi věděli, ale chybí nám k tomu podklady? apod.). Náročnost a počet otázek je samozřejmě ovlivněn věkem žáků, nicméně základní souvislosti a závěry by již měli zvládnout vydedukovat sami.

ZÁVĚR (15 MINUT)

Když už jsou žáci obeznámeni obecně s fungováním archivu, mohou si nyní vyzkoušet svůj první jednoduchý výzkum. Ve dvojicích nebo ve skupinách si projdou závěrečnou aktivitu **Medailonek**.

Medailonek – pracovník archivu rozdělí třídu na skupiny po třech až pěti žácích, celá třída bude vytvářet medailonek regionální osobnosti nebo místa a každá skupina získá svůj karton s kopiemi archiválií a téma, jež do medailonku mají zpracovat, např. rodinný život, studium, pracovní (ne)úspěchy apod. Své dvě až tři věty do medailonku osobnosti pak dopisují na velký společný arch papíru podle toho, co z archiválií zjistí. Pracovník archivu samozřejmě skupinám pomáhá korigovat i vyhodnocovat jejich činnost. Tato aktivita má tu výhodu, že jde o společné dílo celé třídy, které si pak mohou jako výstup z návštěvy archivu odnést domů.

Po absolvování této závěrečné aktivity je vhodné dát žákům prostor pro dotazy a říct, co se jim líbilo a co by třeba chtěli jinak, aby měl pracovník archivu alespoň jednoduchou zpětnou vazbu a mohl pak na jejím základě program upravovat a zlepšovat.

POMŮCKY NA PROGRAM:

Rukavice pro žáky, sada kopií archiválií na aktivitu Století v archivu, sada kopií archiválií na aktivitu Medailonek

ONLINE PODKLADY PRO PEDAGOGY

Poskytnutí online podkladů pro pedagogy ze strany archivu může mít více dimenzí, všechny by pak měly pomoci rozvíjet vzdělávací cíle škol (viz RVP) i archivu. Může jít o obecné podklady pro pedagogy (např. pokyny a pracovní listy, s nimiž by učitelé a žáci měli pracovat před návštěvou archivu), ale i o materiály ve formě digitalizovaných archiválií, které budou konkrétněji provázané s cíli vyučování a využitelné přímo ve výuce. Tím archiv nejen pomůže vyučujícím (zejména dějepisu), ale bude se moci zároveň prezentovat jako instituce napomáhající vzdělávání. Je velmi žádoucí, aby se žáci učili již ve školách kriticky pracovat s primárními prameny⁴, což může mít celou řadu podob⁵ i přesahů.

PŘÍKLADY ONLINE PODKLADŮ DO VÝUKY PRO PEDAGOGY

U popisu každého příkladu online podkladu do výuky je popsána jeho navrhovaná struktura umístění na webových stránkách archivu, následují popis archiválie, tzv. očekávané výstupy z RVP, vlastní didaktické cíle a doporučení učitelům pro využití ve výuce. Poté je vložena ukázka archiválie a badatelské otázky pro žáky, s nimiž by mohli ve výuce pracovat.

FOTOGRAFIE VOLEBNÍ MÍSTNOSTI Z ROKU 1954

Zařazení ve struktuře webu: **web státního oblastního archivu → Archiválie do výuky → 20. století → komunistické Československo → fotografie volební místnosti**

Popis archiválie

- Archiválie je vybrána z fotodokumentace ke kronice obce Lobkovice z let 1922-1960, která je umístěná ve Státním okresním archivu Mělník.

Propojení s očekávanými výstupy předmětu Dějepis podle RVP ZV

- uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány
- zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí

Didaktický cíl

- Žáci na příkladu popíší, jak pracovat s archiválií jako se zdrojem informací o naší minulosti
- Žáci s pomocí archiválie popíší společenskou situaci v Československu v 50. letech

Doporučení pro postup ve výuce

⁴ ČAPEK, Robert. Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod. Vydání 1. Praha: Grada, 2015, ISBN 978-80-247-3450-7., s. 453-354.

⁵ KRATOCHVÍL, Viliam. Metafora stromu ako model didaktiky dejepisu. Vydání 1. Praha: Raabe, 2019, ISBN 9788081403651., s. 138-220.

- Archiválie má svoji vypovídající hodnotu, pokud je zařazená do kontextu výuky o 50. letech 20. století v Československu. Doporučujeme ji žákům uvést (jde o fotografii z kroniky obce Lobkovice), promítnout přes dataprojektor či poskytnout nakopírovanou do dvojic a nechat žáky samostatně odpovídat na přiložené badatelské otázky.

Badatelské otázky:

- *O jaký historický pramen se jedná?*
- *V jaké instituci je tento pramen uchováván?*
- *Z jakého roku tento pramen pochází?*
- *Jaký politický režim v tu dobu na našem území byl?*
- *Jaké rysy propagandy (hesla, obrazy...) jsou v pramenu zachyceny?*
- *Co bylo cílem takové výzdoby volební místnosti?*
- *Jak mohly probíhat volby v 50. letech?*

Zařazení ve struktuře webu: **web státního oblastního archivu** → Archiválie do výuky → středověk → evangeliář z 12. století

Popis archiválie

- Ukázka archiválie je detailem vybraným z Mělnického evangeliáře z 12. století, který je uložen ve fondu Státního okresního archivu Mělník. Jedná se o pěknou ukázkou středověkého písemnictví na pergamenu, psanou latinsky a ilustrovanou typickými výjevy evangelistů.

Propojení s očekávanými výstupy předmětu Dějepis podle RVP ZV

- uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány
- vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí, vztah křesťanství ke kacířství a jiným věroukám

Didaktický cíl

- Žáci na příkladu popíší, jak pracovat s archiválií jako se zdrojem informací o naší minulosti
- Žáci s pomocí archiválie popíší typické znaky středověké písemnosti
- Žáci s pomocí archiválie vystihnou vybrané znaky křesťanství

Doporučení pro postup ve výuce

- Představená archiválie je pouze detailem z několika stránkového středověkého evangeliáře, je vhodné ji žákům představit jako součást českého kulturního dědictví, na níž lze ilustrovat určité znaky středověkého písemnictví i života, které budou mít za úkol rozpoznat s pomocí badatelských otázek.
- Žáci si mohou sami dohledávat v knihách ze školní knihovny či na zařízeních připojených k internetu pojmy spojené s badatelskými otázkami.
- Žáci mohou v rámci aktivity navrhnout podobu ilustrace dalších evangelistů, jak by podle nich byli znázorněni v Mělnickém evangeliáři.

Badatelské otázky:

- Na jakém materiálu je zachován tento historický pramen?
- V jaké instituci by mohl být uložen?
- Jakým jazykem je psán text a proč tomu tak je?
- S jakým náboženstvím souvisí výjev? Jaké znaky, postavy a symboly související s tímto náboženstvím jsou zde zachyceny?
- Co dělá a jakou roli v náboženství sehrává muž na obrázku?
- Zkus vymyslet, jak mohl takovýto historický pramen ve středověku vznikat.

Zařazení ve struktuře webu: **web státního oblastního archivu → Archiválie do výuky → 20. století → Protektorát Čechy a Morava → zápis ze školní kroniky 1943**

Popis archiválie

- Archiválie je součástí kroniky obecné školy ve Chvojínku pro léta 1940-1943. Vybraná část popisuje typické prvky školní výuky v Protektorátu Čechy a Morava její cílené ovlivňování nacistickou správou. Archiválie je uložena ve Státním okresním archivu Benešov.

Propojení s očekávanými výstupy předmětu Dějepis podle RVP ZV

- uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány
- charakterizuje jednotlivé totalitní systémy, příčiny jejich nastolení v širších ekonomických a politických souvislostech a důsledky jejich existence pro svět; rozpozná destruktivní sílu totalitarismu a vypjatého nacionalismu

Didaktický cíl

- Žáci na příkladu popíší, jak pracovat s archiválií jako se zdrojem informací o naší minulosti
- Žáci s pomocí archiválie popíší, čím byl ovlivněn každodenní život v Protektorátu Čechy a Morava
- Žáci s pomocí archiválie vyhodnotí vztah nacistické správy k obyvatelstvu Protektorátu Čechy a Morava

Doporučení pro postup ve výuce

- Představená archiválie je součástí širšího celku školní kroniky. Ve výuce poskytuje přirozený prostor pro samostatnou práci žáků, kteří mohou získat nové informace o životě v Protektorátu Čechy a Morava na příkladu jim bližším z vlastní zkušenosti se školním prostředím, případně mohou tato zjištění využít jako reflexi pro informace, které již o PČM mají.
- Je lepší archiválii i s badatelskými otázkami nakopírovat každému žákovi zvlášť, aby tak mohl lépe pracovat s textem.

Badatelské otázky:

- *Z jakého historického pramene pochází text?*
- *V jaké instituci může být tento historický pramen uchováván?*
- *V jaké době je text napsán?*
- *Jak byla ovlivněna výuka ve školách? Proč se tak dělo?*
- *Co znamenaly „nové světové myšlenky“ zmíněné v textu?*
- *Jaký předmět byl vyučován v německém jazyce a proč?*
- *Co mohlo být v Protektorátu Čechy a Morava součástí dějepisu a co naopak muselo být vynecháváno?*
- *Jaké emoce podle vás mohl pociťovat zapisovatel textu? Proč si to myslíte?*

Ve školním roce 1942-43 přišli řádcí po první do školy ve středu dne 2. května 1942. Bylo jich celkem 44, takže škola i v tomto školním roce zůstala začátek jednoštránková. Řídící učitelka přivítala v první ho. šk. roku dříve vyučovací předsedší řádky a dala jim nejdůležitější pokyny a účel k hymnám a vlajkám Říše a Protektorátu. Poučila řádky o tom, jak se má chovat k příslušníkům německého národa; rovněž poučila řádky o užívání učebnic a zdůraznila význam slušného chování jak ve škole tak i v životě mimo školu.

Na škole vyučovala opět říd. uč. Hedvika Trichsová. Vyučování se od začátku šk. roku dělo přesně dle platných předpisů a neslo se v duchu nových světových myšlenek.

Podobně jako v minulém školním roce tak Dějepis i v tomto nevyučovalo se dějepisu. Hodiny tohoto předmětu byly přidány jazyku německému, pro jehož vyučování byla třída rozdělena ve dvě oddělení němčiny. První oddělení, t. j. 1.-2. post. roč. vyučovala říd. učitelka, druhé oddělení, zahrnující post. roč. 3.-8. vyučovala výp. uč. Zdena Černá, která docházela na školu z Neveklova.

V den 10. května se dostavila říd. učitelka ve smy. Zkoušky slu. výnosu Č. v. v Beněšově č. 6691, ze 7. IX. 1942 do

FOTOGRAFIE Z VOJENSKÉHO CVIČIŠTĚ MILOVICE Z R. 1930

Zařazení ve struktuře webu: **web státního oblastního archivu** → **Archiválie do výuky** → **20. století** → **První republika** →

Fotografie z vojenského cvičiště Milovice z r. 1930

Popis archiválie

- Archiválie je součástí archivu obce Milovice, kde bylo vojenské cvičiště. Fotografie zachycuje cvičení československé armády v roce 1930. Archiválie je uložena ve Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem.

Propojení s očekávanými výstupy předmětu Dějepis podle RVP ZV

- uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány

Didaktický cíl

- Žáci na příkladu popíší, jak pracovat s archiválií jako se zdrojem informací o naší minulosti
- Žáci s pomocí archiválie popíší, jakou výstroj užívala armáda první republiky.

Doporučení pro postup ve výuce

- Představená archiválie představuje možnost nahlédnout do výstroje a taktiky armády první republiky, je spíše využitelná na jednodušší procvičení práce s historickým pramenem nebo jako motivační faktor pro diskusi nad napjatou meziválečnou situací nebo třeba nad připraveností a výstrojí naší armády, pokud šlo o blížící se konflikt s Německem.
- Archiválii si mohou žáci prohlédnout ve skupinách nebo promítnoutou přes dataprojektor.

Badatelské otázky:

- *V jaké instituci může být tento historický pramen uchováván?*
- *Jaká byla role armády v moderní společnosti 20. století? Jaká je role armády dnes?*
- *Jakou výzbroj používali vojáci československé armády?*
- *Co byste na základě fotografie odvodili o bojové taktice?*
- *Proč asi fotografie vznikla?*

KRESBA KUTNÉ HORY Z ROKU 1735

Zařazení ve struktuře webu: [web státního oblastního archivu](#) → [Archiválie do výuky](#) → [novovek](#) → [kresba Kutné Hory 1735](#)

Popis archiválie

- Ukázka archiválie je detailem kresby města Kutná Hora a Sedlec z roku 1735, která je uložena ve Státním okresním archivu Kutná Hora. Na kresbě můžeme pozorovat nejen konkrétně Kutnou Horu a Sedlec, ale i ukázky architektury.

Propojení s očekávanými výstupy předmětu Dějepis podle RVP ZV

- uvede příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány

Didaktický cíl

- Žáci na příkladu popíší, jak pracovat s archiválií jako se zdrojem informací o naší minulosti
- Žáci s pomocí archiválie popíší typické znaky dobové architektury a funkce významných budov ve městě pro společnost v 18. st.

Doporučení pro postup ve výuce

- Archiválii lze ve výuce využít např. pro porovnání současné a dřívější podoby Kutné Hory, jako ilustrace historických změn. Na kresbě mohou žáci také hledat prvky dobových architektonických slohů.
- Při práci s archiválií lze ze strany žáků také zkoumat, jaké významné budovy se ve městě podle nich nacházely a jakou funkci plnily v kontextu doby vzniku této kresby.
- Sami pak mohou žáci zkusit vytvořit obdobnou historickou kresbu svého města v roce 1735 a zpětně zkoumat, k jakým historickým proměnám došlo v jejich bydlišti.

Badatelské otázky:

- *Na jakém materiálu je zachován tento historický pramen?*
- *V jaké instituci by mohl být uložen?*

- *Jak velké je podle tebe toto město v 18. st.?*
- *Jaké společenské vrstvy obyvatel podle tebe v takovém městě žijí a čím se živí?*
- *Jaké konkrétní prvky architektonických slohů můžeš na obrázku najít?*
- *Urči významné budovy ve městě, proměnila se nějak jejich funkce a význam?*
- *Vyhledej současnou podobu města Kutná Hora a části Sedlec, k jakým změnám v jejich podobě našlo a které domy zachycené na obraze z roku 1735 stále stojí?*
- *Vytvoř obdobný obrázek svého města v roce 1735. Jak se odlišuje od současné podoby?*

